

Yabancı Dil Öğretmenleri ve Ortaokul Öğrencilerinin Seçmeli İngilizce Dersine İlişkin Görüşleri¹

Views of Foreign Language Teachers and Secondary School Students About the Elective English Course

Eda Duman Öz, Milli Eğitim Bakanlığı, edadumanoz@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2881-2513

Gürcü Koç Erdamar, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, gurkoc@gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6753-0151

Öz. Bu araştırmanın amacı ortaokullarda dört dönem seçilebilen Seçmeli İngilizce dersine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim olarak desenlenen çalışma 20 İngilizce öğretmeni ve 30 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla elde edilmiş ve içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; dersin seçilme nedenleri arasında öğrencilerin İngilizceye ilgi duyması ve aile yönlendirmesi ön plandadır. Dersten beklentilerle ilgili bulgulardan en önemli iki beklentinin öğrencilerin İngilizce yeterliklerinin ve konuşma becerilerinin gelişmesi olduğu anlaşılmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin büyük çoğunluğu Seçmeli İngilizce dersinin zorunlu İngilizceye katkı sağladığını düşünmektedir. Ders içeriği ile ilgili olarak ise öğretmenlerin büyük bir kısmı içerikten memnun değilken öğrencilerin memnun olduğu belirlenmiştir. Katılımcı görüşlerine göre Seçmeli İngilizce dersindeki en önemli sorun ders ve kılavuz kitaplarının olmamasıdır. Ayrıca her iki grup da ders programının belli olmasını ve zorunlu İngilizce ders programından farklı hazırlanmasını önermektedir.

Anahtar Sözcükler: Seçmeli ders, seçmeli İngilizce dersi, öğretmen ve öğrenci görüşü, nitel araştırma

Abstract. The aim of this study is to identify the views of teachers and students regarding the elective English course which is offered for four terms in secondary schools. The study, which was designed as a case study of qualitative research methods, was conducted with 20 English teachers and 30 secondary school students. The data were obtained by semi-structured interview forms developed by the researchers and analyzed using content analysis. According to the findings obtained from the research; among the reasons for the selection of the course is the interest of the students in English and family orientation. It is understood that the two most important expectations are the development of English proficiency and speaking skills of the students. The vast majority of teachers and students think that the elective English course contributes to compulsory English lesson. Regarding course content, it is determined that most of the teachers are not satisfied with the content but the students are satisfied. According to participant's opinion, the most important problem in the Elective English course is the lack of course and guide books. In addition, both groups recommend that the course schedule be specified and prepared differently from the compulsory English course schedule.

Keywords: Elective lesson, elective English lesson, views of teachers and students, qualitative research

¹ Bu çalışma 27-30 Ekim 2016 tarihleri arasında düzenlenen 4. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

SUMMARY

Introduction

The education practices in Turkey update itself to align with the contemporary education approaches and move from conventional and authoritarian education to a more democratic, flexible and student-centred system. This tendency can be clearly seen in new curriculum and many practices. Elective courses are an outcome of this tendency. Following the necessary arrangement, in addition to the mandatory core courses, secondary school students are offered two-hour three elective courses in accordance with their interests and skills.

Today, people are in need also to be aware of the developments taking place in the world to use multiple languages in order to be able to have a more intellectual point of view in terms of professional. Foreign language course, as an elective course, is being increasingly selected by students who are aware of the necessity of learning a foreign language in an era of knowledge and communication. In addition, both students' interest in English and positive attitudes of families towards the course places it among the most selected courses. Although students increasingly opt for elective foreign language course, the functionality of the foreign language courses has become a highly controversial topic due to the difficulties experienced in teaching language. Despite the changing practices and methods, the gains expected from foreign course cannot be achieved. The views of teachers, as the appliers of curriculum of the course, and the students who take this course are thought to be important to increase the efficiency of the elective English course. This is because their feedback about the course and the evaluation carried out in the light of the feedback can guide us on the functionality of the course.

The aim of this study is to identify the views of teachers and students regarding the elective English course which is offered for four terms in secondary schools. Within this context, the study aimed to explore students' reasons for choosing this course, their expectations from the course, their views about re-electing this course and teachers' and students' ideas regarding the course content. It also aimed to find out whether elective course contributes to the compulsory foreign language course and the problems experienced in this course along with the students' and teachers' views regarding the suggested solutions.

Method

This research employs qualitative research methodology and case study in accordance with its aims. The study is conducted with foreign language teachers and students in public schools in Kırıkkale during 2015-2016 academic year. The participants are 20 English teachers and 30 secondary school students. Data is collected through semi-structured interviews. An interview protocol is prepared and the experts' views were taken into consideration for the validity and reliability of the interview protocol. Then, the protocol was re-visited. In addition, before starting the interviews, two interviews were conducted with one teacher and one student in order to test the functionality of the questions and necessary amendments were made to create a better structured interview protocol. The participation in the interviews were voluntary. The interviews were tape-recorded and lasted around 20 minutes. Later on they were transcribed and analysed. Content analysis was employed and codes were formed in the line with the aims. To ensure the reliability of the codes, two researchers did the coding separately. The reliability was calculated as 0.88 by using Miles and Huberman's formula. Then, the themes were formed out of codes.

Results

According to the findings obtained from the research; among the reasons for the selection of the course is the interest of the students in English and family orientation. It is understood that the two most important expectations are the development of English proficiency and speaking skills of the students. The vast majority of teachers and students think that the elective English

course contributes to compulsory English lesson. Regarding course content, it is determined that most of the teachers are not satisfied with the content but the students are satisfied. According to participant's opinion, the most important problem in the elective English course is the lack of course and guide books. In addition, both groups recommend that the course schedule be specified and prepared differently from the compulsory English course schedule.

Discussion and Conclusion

Based on the views of teachers and students on elective English course, different and common ideas were identified between two groups. This study shows that the process needs to be re-structured. Completion of studies regarding the planning of this courses and supplying teachers with necessary resources can increase the efficiency of the course. Particularly, using smart board software as resources for this course, including entertaining activities and supporting the teaching with visuals are some of the suggestions.

GİRİŞ

Çağın gereklerine uygun bireyler yetiştirmeyi amaçlayan eğitim sistemleri, öğrencilere çok yönlü, alternatif eğitim seçenekleri sunma ve ilgileri doğrultusunda öğretim verme yönünde ilerlemeye çalışmaktadır. Ülkemizdeki eğitim uygulamaları da, çağdaş eğitim akımları doğrultusunda yenilenmekte olup klasik ve otoriter eğitim anlayışı yerini daha demokratik, esnek ve öğrenci odaklı bir sisteme bırakmaktadır. Yenilenen birçok uygulamada ve öğretim programlarında bu eğilim açıkça görülmektedir.

1997 yılında zorunlu eğitim süresi 5 yıldan 8 yıla çıkarılmış; ilkokul ve ortaokul birleşerek bu okullar 8 yıllık kesintisiz ilköğretim okullarına dönüştürülmüştür. 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren ilköğretim programlarında köklü değişikliklere gidilmiştir. İlerlemecilik eğitim felsefesine dayalı, yapılandırmacı öğrenme anlayışını temele alan yeni ilköğretim programının üzerinde çoklu zekâ kuramı ve aktif öğrenme yaklaşımı etkili olmuştur (Çırakoğlu ve Saracaloğlu, 2009). Daha sonra zorunlu eğitimi kademeli olarak 12 yıla çıkararak ve kamuoyunda 4+4+4 diye adlandırılan 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun 11 Nisan 2012 tarih ve 28261 sayılı Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve bu kanun çerçevesinde 5. Sınıflar ortaokula dahil edilmiştir (Memişoğlu ve İsmetoğlu, 2013). Aynı kanun ile ortaokul öğrencilerine sunulan seçmeli derslerin çeşidinin ve saatinin artırılması da öngörülmüştür (MEB, 2012).

Seçmeli dersler okul programlarının ayrılmaz bir parçası olarak öğrencilerin gelişimlerine destek olmakta ve öğrencilerin bilişsel (bilgi, beceri), duyuşsal (ilgi, tutum) ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Seçmeli ders uygulaması ile farklı ilgi, ihtiyaç ve yeteneklere sahip öğrencilere farklı ders seçenekleri sunulabilmektedir. Seçmeli derslerin aynı zamanda öğrencilere hayat becerileri kazandıracak özellikte olması da beklenmektedir. İnanılmaz bir hızla değişen dünyamızda öğrencilerin bu değişime ayak uydurabilmeleri için onların hayat becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir (MEB, 2008). Günümüzün en önemli hayat becerilerinden biri de yabancı dil becerisidir. Küreselleşme anlamında giderek küçülen dünyamızda farklı toplumlar arasında iletişim çok önemli hale gelmiştir. Günümüzde, iletişim çok yönlü ve farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Yabancı dil bilmek başka uluslarla iletişim kurmada kuşkusuz önemli bir yere sahiptir. Ülkelerin, uluslararası ilişkilerini, sosyal, siyasal, ekonomik, eğitim ve kültür alanlarda daha ileri götürmek için yabancı dil bilen insanlara ihtiyacı vardır. Dolayısıyla, günümüz dünyasında çok dillilik özendirilmektedir. Çünkü ülkemizde yabancı dil öğretiminin amacı zaten ana dilleri aynı olan Türklerin kendi aralarında iletişim kurmalarını sağlamak değil, Türk vatandaşlarının diğer ülke vatandaşları ile anlaşmalarını sağlamak için ortak bir dili etkin şekilde kullanmalarına hizmet etmek ve bu sayede ülkemizin politik, bilimsel, askeri, ekonomik ve sosyal alanlarda hak ettiği ileri düzeye çıkmasını kolaylaştırmaktır (Tok ve Arıbaş, 2008).

Seçmeli dersler içerisinde yer alan Seçmeli Yabancı Dil dersi de bilgi ve iletişim çağında yabancı dil öğrenme zorunluluğunun farkında olan öğrenciler tarafından yoğun olarak seçilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2015 yılına ait seçmeli dersle ilgili verilerine bakıldığında da **3 milyon 365 bin 752** 5. sınıf öğrencisinin 578 bin 24 'ü, **3 milyon 373 bin 26** 6. sınıf öğrencisinin 515 bin 344'ü, **3 milyon 250 bin 124** 7. sınıf öğrencisinin 456 bin 188'i seçmeli ders olarak Yabancı Dili seçmiştir (MEB, 2015b). Buna göre Yabancı Dil, seçmeli dersler arasında en çok seçilen ikinci derstir. Ancak her ne kadar Seçmeli Yabancı Dil dersi öğrenciler tarafından yoğun olarak seçilse de ülkemizde dil öğretiminde yaşanan sıkıntılar nedeniyle yabancı dil edinmeye yönelik derslerin işlevselliği tartışılır hale gelmiştir. Zaman zaman değiştirilen uygulama ve yöntemlere rağmen yabancı dil dersinden beklenen kazanımlara ulaşılamamaktadır. Türkiye'de yabancı dil öğretimi konusunda büyük uğraşlar verilmiş, bu konuda hem kamusal hem de bireysel boyutta ciddi zaman ve kaynak harcanmış ancak, genellikle yabancı dil öğretiminde hedeflenen düzeyde başarı sağlanamamıştır (Demirel, 1999; Demirpolat, 2015). Hem uluslararası yabancı dil yeterliği sıralamalarında, hem de ulusal sınavlarda yabancı dil öğretimindeki başarısızlık açık bir biçimde görülmektedir.

Seçmeli yabancı diller içinde en fazla tercih edilen dil ise İngilizce'dir. Seçmeli İngilizce dersinin de etkinliğini arttırmak için bu derse ait öğretim programının uygulayıcısı olan öğretmenlerin ve bu dersi alan öğrencilerin konu ile ilgili görüşlerinin önemli olduğu

düşünülmektedir. Çünkü uygulama sürecinden sonra dönütler alınmadan gerekli değerlendirme çalışmaları yapılmayan programların işlevselliğinin mümkün olmayacağı yadsınamaz bir gerçektir. Seçkin (2010) de uygulanan programların etkililiği konusunda yargıya varabilmek için, düzenli bir değerlendirme işleminin yapılması gerektiğine ve eksikliklerin belirlenmesinde, programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin programı nasıl algıladıkları ve uyguladıklarının bilinmesinin programların başarısında büyük ölçüde belirleyici olduğuna vurgu yapmaktadır. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde seçmeli dersler ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayalı değerlendirmenin sıklıkla yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan bazıları Ökten ve Horzum (2011), Yayla ve Kozikoğlu (2013), Tat (2013), Tanrıverdi ve Karataş (2013), Turgut (2013), Erdem ve Genç (2014), Karagözoğlu (2015), Meydan (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak Ülgen (1999)'in de aktardığı gibi John Frank (1976)'a göre, iki türlü seçmeli ders vardır: (1) Araştırmalık seçmeli dersler (exploratory/elective), (2) Seçmeli dersler (elective). Birinci grupta ifade edilen seçmeli dersler öğrenenin çevresini ve kendi ilgi-yeteneklerini tanımasına, aramasına, araştırmasına yöneliktir. İkinci grup seçmeli dersler ise, öğrenenin belli alanlarda yoğunlaşmasını, öğrenmeyi güçlendirmesini sağlamaya yöneliktir. Konu ile ilgili araştırmalarda ise seçmeli derslerin öğrenmeyi güçlendirme boyutu ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada diğer değerlendirme unsurlarının yanında seçmeli İngilizce dersinin zorunlu İngilizce dersindeki başarıya etkisi de analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca literatürde yer alan seçmeli dersler ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, yalnızca öğrenci ya da öğretmen gibi tek bir değişkene yoğunlaşıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise öğrenci ve öğretmen görüşleri birlikte değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın amacı ortaokullarda dört dönem seçilebilen seçmeli İngilizce dersine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemektir. Bu bağlamda öğrencilerin bu dersi seçme nedenleri, katılımcıların dersten beklentileri, ders içeriği ve işlenişi ile ilgili görüşleri, seçmeli İngilizce dersinin zorunlu İngilizce dersine katkı sağlayıp sağlamadığı, bu derste karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileriyle ilgili öğretmen ve öğrenci görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmada amaçlar göz önüne alınarak nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim çalışmalarında (fenomenoloji) veri kaynakları, araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler veya gruplardır. Fenomenoloji araştırmaları, genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bu araştırmalar, bir olgunun daha iyi tanınmasına ve anlaşılmasına yardımcı olacak sonuçlar sağlayan örnekler, açıklamalar ve yaşantılar sunabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu desen kullanılarak öğretmenlerin ve öğrencilerin seçmeli İngilizce dersine ve bu dersin zorunlu İngilizce dersindeki akademik başarılarına etkilerine ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin bu konudaki algılarını belirlemek için yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Görüşmenin amacı bir bireyin bakış açısını, perspektifini anlayabilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yarı yapılandırılmış görüşmeler sayesinde bireylerin algıları, görüşleri düşünceleri vb. derinlemesine incelenebilmektedir. Bu çalışmada öğretmenlerin ve öğrencilerin Seçmeli İngilizce dersine ilişkin algıları tanımlanmaya çalışılmıştır.

Katılımcılar

Çalışmanın katılımcıları 2015-2016 eğitim öğretim yılında Kırıkkale il merkezinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında görev yapan, seçmeli İngilizce dersini yürüten öğretmenler ve bu dersi alan öğrenciler arasından seçilmiştir. Ekonomik ve daha rahat ulaşılabilir olması nedeniyle amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay örneklemeden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 20 İngilizce öğretmeni ve 30 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Öğretmenlerin seçiminde hem Seçmeli hem de Zorunlu İngilizce dersine girmiş olma, öğrencilerin seçiminde en az iki dönem Seçmeli İngilizce dersini almış olma koşulu aranmıştır.

Tablo 1. Öğretmen ve öğrencilere ilişkin demografik bilgiler

Öğretmen			Öğrenci		
	Özellikler	n		Özellikler	n
Cinsiyet	Kadın	14	Cinsiyet	Kadın	18
	Erkek	6		Erkek	12
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	1	Sınıf	5. sınıf	9
	6-10 yıl	4		6. sınıf	6
	11-15 yıl	4		7. sınıf	8
	16 yıl +	11		8. sınıf	7

Tablo 1'e göre katılımcı öğretmenlerin 14'ü kadın 6'sı erkek, katılımcı öğrencilerin ise 18'i kadın 12'si erkektir. Bunun yanında öğretmenlerin mesleki kıdemlerine ilişkin veriler incelendiğinde 11 öğretmenin 16 yıl ve üstü, 4 öğretmenin 6-10 yıl, 4 öğretmenin 11-15 yıl ve 1 öğretmenin 1-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Katılımcı öğrencilerin ise 9'u 5. sınıf, 6'sı 6. sınıf, 8'i 7. sınıf, 7'si de 8. sınıfta öğrenimlerine devam etmektedir.

Verilerin Toplanması

Patton (2002)'a göre insanlarla, doğrudan gözlemleyemediğimiz şeyleri bulmak ve diğer insanların bakış açılarına ulaşmak için görüşme yapılır. Bu çalışmada da öğretmen ve öğrencilerin seçmeli derslerle ilgili görüşlerini elde etmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013)'e göre açık uçlu araştırma soruları, özellikle araştırma konusuna temel oluşturabilecek kuramsal alanyazının yetersiz olduğu durumlarda araştırmacıya incelemek istediği olguyu esnek ve açık uçlu bir yaklaşımla ele alma olanağı sağlar.

Araştırmanın verileri öğretmen ve öğrencilere yönelik paralel sorular içeren yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan açık uçlu sorular aracılığıyla toplanmıştır. Hazırlanan görüşme formlarının geçerlik güvenirlik çalışması için Eğitim Programları ve Öğretim alanından üç uzmanla görüşülmüş, alınan görüşler doğrultusunda form yeniden yapılandırılmıştır. Soruların işlevselliğini kontrol etmek amacıyla bir öğretmen ve bir öğrenciyle ön uygulama yapılmış ve uygun görülen düzeltmeler yapılarak uygulamaya geçilmiştir. Görüşmeler öncesinde araştırmanın amacı katılımcılara açıklanmış, gönüllü katılım esas alınarak yapılan uygulamalar ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve ortalama 20 dakika sürmüştür. Katılımcılara yöneltilen ortak görüşme sorularından bazıları şu şekildedir? "Seçmeli Yabancı Dil dersinin içeriği hakkında ne düşünüyorsunuz?, Bu dersin, İngilizce dersindeki başarıya katkı sağladığını düşünüyor musunuz?, Bu dersin işlenmesi sırasında ne gibi sorunlarla karşılaştınız?, Bu sorunlarla ilgili çözüm önerileriniz nelerdir?"

Verilerin Analizi

Görüşmeler neticesinde elde edilen ses kayıtları bilgisayar ortamına aktarılarak metin haline getirilmiştir. Öğretmen ve öğrenci görüşlerinin paralel okunması sonucunda sık geçen ifadeler baz alınarak amaçlar doğrultusunda bir kod listesi oluşturulmuştur. Kodların güvenirliğini sağlamak amacıyla her iki araştırmacı ayrı ayrı kodlamaları gerçekleştirmiş, güvenirlik Miles ve Huberman'ın formülü kullanılarak 0.88 olarak hesaplanmış ve daha sonra kodlar temalaştırılmıştır. Miles ve Huberman, kodlayıcılar arasındaki güvenirliğin %80'den yüksek olmasını kabul edilebilir görmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Temaları en iyi şekilde ifade eden katılımcı görüşleri alıntı olarak aktarılmıştır. Ayrıca katılımcıların kimliklerinin gizliliği için öğretmenler ÖMN, öğrenciler ise Ö şeklinde ifade edilerek numaralandırılmıştır.

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar alt problemler bağlamında seçmeli İngilizce dersinin seçilme nedenleri, seçmeli İngilizce dersinden beklentiler, İngilizce dersine katkı sağlama durumu, seçmeli İngilizce dersinin içeriği, seçmeli İngilizce dersinin işlenişi, sorunlar ve öneriler şeklinde temalaştırılmıştır.

Seçmeli İngilizce Dersinin Seçilme Nedenleri

Öncelikle öğretmen ve öğrencilere seçmeli İngilizce dersinin neden seçildiği sorulmuştur. Görüşler Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Seçmeli İngilizce dersinin seçilme nedenleri

Öğretmenlere Göre Dersin Seçilme Nedeni	n	Öğrencilere Göre Dersin Seçilme Nedeni	n
Aile yönlendirmesi	14	Kendi ilgi ve isteklerine uygun olması	23
Kendi ilgi ve yeteneklerine uygun olması	11	İngilizce yeterliklerini geliştirmek	22
Okul yönetiminin yönlendirmesi	11	Aile yönlendirmesi	20
Yabancı dilin sosyal yaşamdaki önemi	11	Yabancı dilin sosyal yaşamdaki önemi	11
İngilizce yeterliklerini geliştirmek	9	Okul yönetiminin yönlendirmesi	11
Ortalama yükseltmek	8	Arkadaş yönlendirmesi	6
Arkadaş yönlendirmesi	5	Ortalama yükseltmek	5

Tablo 2’ye göre İngilizce öğretmenleri ve öğrenciler benzer bulguları farklı ağırlıklarda değerlendirmişlerdir. Öğretmenlere göre seçmeli İngilizce dersinin öncelikle seçilme nedeni aile yönlendirmesidir (n=14). Öğrenciler ise ilk sırada kendi ilgi, istek ve yeteneklerine uygun olduğu için bu dersi seçtiklerini belirtmişlerdir (n=23). Bu konuda Ö5 “*Seçmeli dersler zorunlu değildi. Ben kendim seçtim, şu anda da memnunum seçtiğim dersten. Çünkü benim İngilizceye ilgim var, seviyorum İngilizceyi. Ailemin çok etkisi olmadı ama onlar da İngilizceye çok önem verdikleri için memnunlar.*” şeklinde görüş belirtirken, ÖMN1 “*Genelde velilerin yönlendirmesi ile seçiyorlar. Form dağıttık öğrencilere, dağıttığımız formlarda en çok İngilizce çıktı. Bizde dağıtılan formlarda en çok çıkan derse göre seçmeli derse karar veriliyor ve o sınıf komple o çok çıkan dersi alıyor.*” demektedir. Öğrencilerin aile yönlendirmesi ile ilgili görüşlerine örnekler aşağıda yer almaktadır:

“Zorunlu aldım ben bu dersi. Ben Dramayı seçmek istiyordum. Ailem zorladı.” (Ö6)

“Ben ortalamamı yüksek tutmak istiyordum. Ailem de İngilizcemizi geliştirmem için seç dedi, ben de seçtim.” (Ö11)

“Ailem İngilizcenin daha iyi olacağını söyledi. Ben de İngilizceyi daha çok öğrenmek istiyordum, seçtim.” (Ö28)

Tablo 2’de de görüldüğü gibi öğretmenler ikinci ve üçüncü sırada kendi ilgi istek ve yeteneklerine uygun olması (n=13),ve okul yönetiminin yönlendirmesi (n=11) nedenlerini belirtmişlerdir. Konu hakkında ÖMN 5 “*Bizde okul yönetimi mecburen seçti ve seçtirdi. Kadro eksikliği ve yetersizliğinden. Okulda 3 tane İngilizceci var ama her brans, seçmeli için yeterli olmuyor. Ashında bizim için iyi oldu. Dersin müfredat yoğunluğu ancak seçmeli ders takviyesi ile telafi edilebiliyor.*” şeklinde görüş bildirmiştir. Öğrenciler ise İngilizce yeterliklerini geliştirmeyi (n=22) ve aile yönlendirmesini (n=20) seçme nedenlerinde ilk sıralarda belirtmişlerdir.

Yabancı dilin sosyal ve akademik yaşamdaki öneminin artması öğrenciler (n=11) ve öğretmenler (n=11) tarafından da vurgulanmış ve seçmeli ders olarak yabancı dilin seçilme nedenleri arasında yer almıştır. Görüşmeler sırasında ortaya çıkan bir diğer bulgu ise öğrencilerin seçmeli dersleri, okul yönetimi tarafından yönlendirilerek seçtiklerinin farkında olmamalarıdır. Nitekim öğretmenler bu faktörün, dersin seçilmesinde üçüncü sırada etkili olduğunu söylerken, (n=11) öğrenciler okul yönetiminin etkisini dersi seçme nedeni olarak beşinci sırada göstermiştir (n=11). Bunun nedeninin İngilizcenin sevilen ve çok tercih edilen bir ders olması gösterilebilir. Öğrenciler bu dersi almayı istedikleri için okul yönetimi tarafından zorunlu seçtiklerinin farkında olmayabilirler.

Öğretmen ve öğrenci görüşlerinde “arkadaş yönlendirmesi” ve “ortalama yükseltmek” de seçmeli İngilizce dersini seçme nedenleri arasında yer almıştır. Bazı öğretmen ve öğrenci görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Eğer İngilizce dersi kötüyse seçmeli dersten biraz daha yüksek not alıp ortalamayı yükseltmek için seçiyorlar. Aileler de istiyor çünkü hem ilköğretimde hem ortaöğretimde hem de üniversitede her zaman onlara gerektiği için ekstra bir kursa göndermektense, böyle bir fırsat varken İngilizce seçtiriyorlar.” (ÖMN8)

“Ortalamamı etkilesin diye seçtim. Mesela bir Matematik seçsem ortalamamı düşürebilirdi. Ortalamamı yükseltecek dersler seçmeye çalıştım. Ailem İngilizcem geliştirmem için seçmemi istedi ama ben tamamen ortalama için seçtim.” (Ö20)

Öğretmen ve Öğrencilerin Seçmeli İngilizce Dersinden Beklentileri

Tablo 3’de öğretmen ve öğrencilerin Seçmeli İngilizce dersinden beklentileri görülmektedir.

Tablo 3. Seçmeli İngilizce dersine yönelik beklentiler

Öğretmen	n	Öğrenci	n
İngilizce yeterliklerinin gelişmesi	13	İngilizce yeterliklerinin gelişmesi	23
Konuşma becerilerinin gelişmesi	10	Konuşma becerilerinin gelişmesi	18
Kelime hazinelerinin gelişmesi	10	Eğlenceli etkinlikler	17
İngilizce dersi notlarının yükselmesi	5	Kelime hazinelerinin gelişmesi	11
Okuma becerilerinin gelişmesi	4	İngilizce dersi notlarının yükselmesi	9
		TEOG sınavına hazırlık	8
		Okuma becerilerinin gelişmesi	4

Tablo 3 incelendiğinde seçmeli İngilizce dersine yönelik beklentilerle ilgili öğretmen ve öğrencilerin benzer düşünceleri paylaştığı söylenebilir. Öğretmen (n=13) ve öğrencilerin (n=23) seçmeli İngilizce dersinden beklentileri arasında ilk sırada İngilizce yeterliğinin gelişmesi bulunmaktadır. İki grubun ikinci sıradaki beklentileri de aynı olup konuşma becerilerinin gelişmesi (öğretmenler n=10, öğrenciler n=18) yönündedir. Konu hakkında ÖMN 10’un “*Hedef dilde pratik, konuşma, yazma, okuduğunu anlama, dinlediğini anlama becerilerinin kazandırılmasını bekliyorum.*” şeklinde görüşü ve Ö28’in “*Ben telaffuzum gelişsin, daha güzel konuşayım, daha çok bileyim istiyorum.*” görüşü örnek olarak gösterilebilir.

Öğretmenlerin konuşma kadar üzerinde durduğu bir diğer konu ise öğrencilerin kelime hazinelerinin gelişmesidir. Öğretmenlerden bazıları görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Dönem bittiğinde öğrenciler günlük hayatta kendilerini rahatça ifade edebilmeli. Bunun için de öğrenci yeterli kelime hazinesine sahip olmalı. Ben seçmeli dersin kelime hazinesini artırmasını bekliyorum.” (ÖMN11)

“Ben çocukların daha çok kelime bilgisini önemsiyorum ve buna yöneliyorum. Bu dersin de öğrencilere daha çok kelime öğretmesini bekliyoruz. Zaten diğer İngilizce öğretmeniyle öyle anlaştık. Ben Seçmeli İngilizce de kelime veriyorum o İngilizce de konu işliyor.” (ÖMN 8)

Öğrenciler için üçüncü sırada yer alan beklenti, dersin eğlenceli etkinliklerle işlenmesidir. Örneğin Ö11 bu konuda “*Dersin daha eğlenceli hale getirilerek öğretilmesini bekliyorum yani sınıftaki İngilizceden farklı şeyler yapılmasını bekliyorum ama o hiçbir derste olmadı. Kelimelerle oyun oynamayı falan bekliyorum.*” demektedir. İngilizce ders notlarının yükselmesi ve okuma becerilerinin gelişmesi her iki grubun da beklentisi iken öğretmenlerin TEOG konusunda beklentilerinin bulunmaması dikkat çekicidir. Bu durumda öğrencilerin öğretmenlerden farklı olarak sınav başarısına odaklı bir beklenti içinde oldukları söylenebilir.

Zorunlu İngilizce Dersine Katkı Sağlama Durumu

Öğretmen ve öğrencilerin seçmeli İngilizce dersinin zorunlu İngilizce dersine katkı sağlayıp sağlamadığı merak edilmiştir. Grubun görüşleri Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Seçmeli İngilizce dersinin zorunlu İngilizce dersindeki akademik başarıya katkısı

Öğretmen Görüşleri	n	Öğrenci Görüşleri	n
Katkı (kısmen) sağladı	19	Katkı sağladı / Tekrar seçmeyi düşünüyorum	26
Katkı sağlamadı	1	Katkı sağlamadı /Tekrar seçmeyi düşünmüyorum	4

Seçmeli İngilizce dersinin, öğrencilerin İngilizce dersindeki akademik başarılarına katkı sağlama durumu hakkında görüşlerin aktarıldığı Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin (n=19) ve öğrencilerin (n=26) tamamına yakınının katkı sağladığına dair görüş bildirdiği görülmektedir. Öğretmenler Seçmeli İngilizce dersinin İngilizce öğrenmeye katkı sağladığını ancak katkısının sınırlı kaldığını vurgulamaktadır. Seçmeli İngilizce dersinin kısmen katkı sağladığını düşünen bazı öğretmenlerin ve katkı sağladığını düşünen öğrencilerin görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Tabi ki katkı sağladı. Özellikle okuma ve anlama alanlarında ama konuşmalarına ve dinlemelerine katkısı olmadı.” (ÖMN2)

“Bilinçli öğrencilere katkı sağladı. Beni bir özel hoca gibi gördü, geldi anlamadığını sordu, çözdü, yapamadığını getirdi. Tereddütte kaldığı noktaları ben ona anlattım; onlar için gerçekten faydalı oldu.” (ÖMN20)

“İngilizce dersime tabi ki de katkı sağladı. Notlarım yükseldi. Telaffuzum, okumam gelişti. Büyük ihtimal yine seçerim.” (Ö10)

Diğer yandan seçmeli İngilizce dersinin İngilizce öğrenimine katkı sağlamadığını düşünen tek öğretmen Ö18 ise *“Bence hiçbir faydası yok bu seçmeli derslerin. Onun yerine ders saati arttırılrsa daha verimli olur.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Dört öğrenci de bu öğretmen gibi seçmeli İngilizce dersinin katkısının olmadığını ve tekrar seçmeyeceklerini söylemiştir. Örneğin Ö30 *“Bana hiçbir katkısı olmadı. Bir daha seçmeyi de düşünmüyorum.”* demiştir.

Seçmeli İngilizce Dersinin İçeriği

Öğretmen ve öğrencilere seçmeli İngilizce dersinin içeriği sorulmuş ve cevaplar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Seçmeli İngilizce dersinin içeriğiyle ilgili görüşler

Öğretmen Görüşleri	n	Öğrenci Görüşleri	n
İngilizce dersiyse aynı konuların olması	13	Seviyeme uygundu, beğendim	21
sıkıcılığa neden oldu		İngilizce dersiyse aynı olması yararlı oldu	15
İçerik beklentilerimi karşılamadı	13	İngilizce dersiyse aynı konuların olmasını	9
Öğrenci seviyesine uygundu.	9	sıkıcı buldum	
İngilizce dersiyse aynı olması yararlı oldu	7		
İçerik beklentilerimi karşıladı	7		

Tablo 5’e göre öğretmenlerin çoğu(n=13)ve öğrencilerin bir kısmı(n=9) ders içeriğinin İngilizce dersiyse aynı olmasını sıkıcı bulduklarını ifade etmişlerdir. Seçmeli İngilizce dersinin zorunlu İngilizce dersi ile aynı içeriğe sahip ve sıkıcı olduğunu düşünen öğretmenler aynı zamanda içerikten de memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Seçmeli İngilizce dersini sıkıcı bulan bazı öğretmen ve öğrenci görüşleri şu şekildedir:

“Konular İngilizce dersiyse örtüştü ve bu nedenle çoğu öğrencinin ilgisini çekmedi.” (ÖMN3)

“İngilizce dersinin konuları zaten sıkıcı. Özellikle 7 ve 8’lerde. Bir de aynı konuları seçmelide işlemek hem bizim için hem onlar için sıkıcı oluyor. Öğretmen konudan zevk almadığı zaman

öğrenciye de yansıyor zaten. Biz de onların ilgilerini çekecek konulara yönelmeye çalışıyoruz.” (ÖMN7)

“Ders içeriği İngilizceyle aynıydı ve sıkıcı geldi. Ben bile aynı şeyleri anlatmaktan sıkılıyorum o yüzden eksikleri varsa tamamlayıp başka etkinlikler yapıyoruz.” (ÖMN14)

“İngilizceden farklı şeyler öğrensek daha iyi olurdu. Hep aynı şeyler sıkıcı oluyor.” (Ö20)

Bunun yanında içeriğin İngilizce dersiyle aynı olmasını yararlı bulan öğretmen (n=7) ve öğrenci (n=15) görüşleri de kaydedilmiştir. Öğretmenlerin bazıları içeriğin öğrenci seviyesine uygun olduğunu belirtmiştir (n=9).Örneğin ÖMN8“İçerik öğrenci seviyesine uygundu. İngilizceyle konular aynı olduğu için de daha pekiştirdiler.” ve Ö21 “İçeriğinden memnunum, seviyeme uygundu. İngilizceyle aynı konular olması da iyi oldu. Pekitirdik.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Ayrıca tablo incelendiğinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun içerikten memnun olduğu (n=21) görülmektedir. İçeriğin zorunlu İngilizce dersi ile aynı olması öğrencinin İngilizce dersindeki akademik başarısına katkı sağlamış ve bu da öğrencilerin içerikten memnun olmalarına yol açmış olabilir. Bu konuda Ö3’ün “İçerik dersle (Zorunlu İngilizce) aynı zaten. Aynı olması da iyi hence. Notlarımızı etkilemesi bakımından.” şeklindeki görüşleri ve benzer öğrenci görüşleri de bu yoruma dayanak teşkil etmektedir.

Seçmeli İngilizce Dersinin İşlenişi

Seçmeli İngilizce dersinin işlenişine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Seçmeli İngilizce dersinin işlenişiyile ilgili görüşler

Öğretmen Görüşleri	n	Öğrenci Görüşleri	n
Eğlenceli etkinlikler yapıldı	14	Konu tekrarı yapıldı	14
İngilizce dersinde eksik kalan konular işlendi	11	İngilizce dersinde eksik kalan konular işlendi	12
Konu tekrarı yapıldı	10	Eğlenceli etkinlikler yapıldı	12
Kelime çalışmaları yapıldı	10	Kelime çalışmaları yapıldı	11
TEOG’a yönelik test ağırlıklı çalışmalar yapıldı	6	TEOG’a yönelik test ağırlıklı çalışmalar yapıldı	10
		Konuşmaya yönelik etkinlikler yapıldı	2

Öğretmenlerin ve öğrencilerin seçmeli İngilizce dersinin işlenişiyile ilgili görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin çoğunun derste eğlenceli aktiviteler yapıldığını düşündükleri (n=14) ancak öğrencilerin çoğunun derste konu tekrarı yapıldığını ifade ettikleri görülmektedir(n=14). Tablo 6 incelendiğinde hem öğretmen hem de öğrenci görüşlerinde, konu tekrarı ve İngilizce dersinde eksik kalan konuların işlendiğine dair görüşlerin daha ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak 2015-2016 eğitim öğretim yılında İngilizce ders saatinde yapılan değişikliğin gösterilebileceği düşünülmektedir. Sözü edilen değişiklikte birlikte ortaokul 5. ve 6. sınıflarda dört saat olan İngilizce ders saati üçe düşürülmüş, konular ders saatinde uygun şekilde düzenlenmemiştir. Öğretim programındaki konuları belirlenen ders saati süresinde tamamlayamayan öğretmenler de her ne kadar alternatif etkinliklerle ders işlemek isteseler de Seçmeli İngilizce dersinde eksik kalan konuları işlemek yada konu tekrarı yapmak zorunda kalmaktadırlar. Bu konuda öğretmen görüşleri şöyledir:

“Daha farklı etkinlikler yapmaya çalışıyorum ama illa ki teste yönelik çalışıyoruz. Öğretmenin bireysel gayretine kalıyor iş. Çoğu yerde duyuyorum; İngilizce dersinde kitaptan yetişmeyen yerler işleniyor seçmelide. Bazen ben de yapıyorum işin açığı. Diğer hoca atladığı zaman ben telafi ediyorum.” (ÖMN6)

“Dersin kendi etkinlikleri olmadığı için kendi hazırladığımız kısmen daha eğlenceli etkinlikleri uyguluyoruz. Speaking, question-answer, role play gibi etkinlikler. Ama bazen de seçmeli dersi eksik konuları tamamlamak için kullanıyoruz.” (ÖMN5)

Tablo 6 incelendiğinde ders işlenişiyile ilgili başka bir tespit de TEOG sınavıyla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. 8. sınıf öğrencilerinin liseye giriş için katılmak zorunda olduğu TEOG sınavı nedeniyle test ağırlıklı çalışma zorunlulukları bu dersin işlenişini etkilemektedir. Ö30’un da

"Derste test çözdük. Zaten biz beden eğitimi dersinde bile test çözüyoruz. Ben arkadaşlarıma da soruyorum onlar da genelde test çözüyor. Öğrenciler anlamadıkları soruları soruyorlar." şeklinde belirttiği gibi test ağırlıklı çalışmalar öğrencileri ve öğretmenleri ders işleniş sırasında zorunlu olarak test çözümüne yönlendirmektedir. Öğretmen (n=10) ve öğrenci (n=11) görüşlerine göre Seçmeli İngilizce dersinde uygulanan bir diğer etkinlik de kelime çalışmalarıdır.

Seçmeli İngilizce Dersindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Son olarak öğretmen ve öğrencilere seçmeli İngilizce dersinde yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri sorulmuştur. Öğretmen ve öğrencilerin görüşleri Tablo 7 ve 8'de görülmektedir.

Tablo 7. Seçmeli İngilizce dersi ile ilgili sorunlar

Öğretmen Görüşleri	n	Öğrenci Görüşleri	n
Öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabının olmaması	16	İçeriğin İngilizce dersiyle aynı ve sıkıcı olması	1 7
İçeriğin İngilizce dersiyle aynı ve sıkıcı olması	8		
Havuz sistemiyle oluşturulan kalabalık/karma sınıflar	8	Havuz sistemiyle oluşturulan kalabalık/karma sınıflar	1 7
İşlenişin öğretmenin bireysel çabasına bırakılması	6		

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun Seçmeli İngilizce dersine ait ayrı bir öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci ders kitabı olmamasını sorun olarak gördükleri saptanmıştır (n=16). Ayrı bir öğretim programının olmaması da bu sorunun başka bir boyutudur. Öğretmenler Seçmeli İngilizce dersinin ayrı bir öğretim programı olmaması nedeni ile zorunlu İngilizce dersinin içeriğinden yararlandıklarını, bu yüzden iki dersin içeriğinin aynı olduğunu belirtmektedir. Bu durumun da planlama ve ders işleniş ile ilgili sorunlara neden olduğu öğretmenler tarafından sıklıkla ifade edilmiştir. Benzer biçimde öğrenciler de (n=17) en önemli sorun olarak, seçmeli ve zorunlu İngilizce derslerinin içeriğinin aynı ve sıkıcı olmasını ifade etmektedirler. ÖMN1 bu konuda görüşlerini şöyle belirtmektedir:

"Ders saati seçmeli için yeterliydi ama belirli bir müfredatın olmaması, ders müfredatıyla paralel gitmesi sıkıntı oluşturuyor. Bazı yerlerde tıkanıyorsun. Etkinlik yapayım diyorsun ama her zaman etkinlik bulma şansın da yok. Aynı etkinliği sık sık tekrarladığın zaman da sıkıcı oluyor. Çocuklar bana diyor ki hocam etkinlik yapalım. Hayır diyorum etkinlik yok. Niye? Çünkü etkinliği önceden planlamadıysam, aklımıza o an gelen etkinliği yaptığımız zaman başarılı olamıyorsun, sadece oyunda kalıyorsun."

Seçmeli İngilizce dersi ile ilgili olarak öğretmenlerin (n=8) belirttiği bir başka sorun da havuz sistemi ile oluşturulan karma sınıflardır. Bu uygulama ile o seçmeli dersi seçen öğrenciler karışık şekilde sınıflarda toplanmakta ve bu uygulama beraberinde bazı sorunları getirmektedir. ÖMN 12 "Ben çocuğun normal İngilizce dersine girmiyorum. Çocuk beni bilmiyor, ben çocuğu bilmiyorum. Aynı zamanda sınıf arkadaşları da birbirini tanımıyor. Derse katılmaktan çekiniyorlar bir yandan. Diğer yandan sınıflar bu şekilde çok kalabalık oluyor. Çocuğun nerede eksik olduğunu da tek kaynaktan gidemediğimiz için bilemiyoruz. Farklı sınıflardan geldikleri için konu birliği de sağlayamıyorum. Dolayısıyla tamamen kendi fikirlerime göre içgüdüsel olarak işliyorum." diyerek konu hakkındaki sorunları dile getirmiştir.

Yine havuz sistemi ile seçmeli ders yürüten ÖMN 8'in "1 saat seçmeli derse gireceğime 10 saat İngilizce dersine girmeyi tercih ederim. O derece zorlanıyoruz derste" cümlesi sorunun büyüklüğüne işaret etmektedir. Öğrencilerin de bu konuyu sorun olarak göstermesi (n=17) sistemin işleyişinde bir sıkıntı olduğuna dayanak olarak gösterilebilir. Örneğin Ö4 "Sınıfta birbirimizden çok bağımsızdık. Herkes ayrı telden çalışıyordu. Hiç tanımadığım kişilerle ders almak beni biraz sıktı. Sonuçta hiç tanımıyoruz. Derste konuşmaya çekindik biraz." şeklinde görüş bildirmiştir.

Tablo 8. Seçmeli İngilizce dersine yönelik çözüm önerileri

Öğretmen Görüşleri	n	Öğrenci Görüşleri	n
Öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabı olmalı	20	İngilizce dersinden farklı bir programı olmalı	15
İngilizce dersinden farklı bir programı olmalı	12	Sınıflar havuz sistemiyle, karma oluşturulmamalı	11
Sınıflar havuz sistemiyle, karma oluşturulmamalı	8	İçerik eğlenceli etkinliklerden oluşmalı	11
Planlı, sistemli ve uygulanabilir etkinlik örnekleri sunulmalı	8	Farklı kaynaklar kullanılmalı	10
8. sınıflar için ders sınava yönelik olmalı	5		

Öğretmenler ve öğrenciler belirledikleri sorunlar doğrultusunda çözüm önerileri sunmuşlardır. Öğretmenlerin tamamı öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabı olması gerektiği konusunda hem fikirdir. Buna paralel olarak dersin ayrı bir öğretim programı olması gerektiği de öğretmenler (n=12) ve öğrenciler (n=15) tarafından öneri olarak sunulmuştur. Ayrıca hem öğretmenler hem öğrenciler havuz sisteminden vazgeçilmesi gerektiğini düşünmektedir (öğretmenler n=8 öğrenciler n=11). Örneğin ÖMN9'un görüşleri şu şekildedir:

"Bence seçmeli dersi sınıf sınıf almalı çocuk. Çünkü birçok sınıftan birçok çocuk bir araya geldiği için yaşları itibariyle de tam ergenlik dönemi sıkıntılar olabiliyor. Mesela samimi arkadaşı olmadığı için tanımadığı için çok çabuk sinirlenebiliyor arkadaşının herhangi bir sözüne ya da hareketine veya da birbirlerinin gözüne girme çabası içinde oluyorlar. Utangaçlık olabiliyor, kendini ifade edemeyebiliyor. Ayrıca kılavuz kitabın olmaması da büyük sıkıntı. Çünkü istikrarlı devam edemiyoruz. Herhangi bir şeye bağlı olmadığımız için. Çocuk da bizi çok iyi yönlendirebiliyor öyle olduğunda. Çünkü zaten bizim bir sistemimiz yok, çocuk şunu yapalım dediğinde çok çabuk o tarafa kayabiliyoruz. Bir kitabı olsa bir programı olsa daha düzenli daha tertipli olur."

Öğrenciler derste eğlenceli aktiviteler olmasını (n=11) ve farklı kaynaklar kullanılmasını (n=10) istemekte ve dersi herkesin kendi sınıfında almasının yararlı olacağını (n=11) düşünmektedir. Bu konudaki öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıda yer almaktadır.

"Farklı konular anlatılabilir. Biraz daha eğlenceli. TEOG öğrencisini rahatlatacak şekilde. Bir de herkes kendi sınıfında olmalı bence. Çok yabancılaşıyoruz, derse katılım azalıyor. Biraz utangaçlık falan oluyor." (Ö9)

"Derler zaten sıkıcı, seçmeli de bari biraz eğlenceli etkinlikler olsun." (Ö25)

"Bizim seçmeli dersinde herkes başka sınıftan olduğu için herkes konunun başka bir yerinde kalmış ya da herkesin eksiği başka yer. Bu yüzden bir türlü düzen olmadı. Hatta ortak bir kaynak bile alamadık. En azından iyi bir kitabımız olsaydı ondan işlerdik." (Ö16)

Ayrıca öğretmenlerin bir kısmı (n=8) planlı, sistemli ve uygulanabilir etkinlik örnekleri sunulmasını ve seçmeli İngilizce dersinde 8. Sınıflar için sınava yönelik çalışmalar yapılmasını (n=5) önermektedir. ÖMN1 bu konuda görüşlerini şöyle belirtmektedir:

"Aslında seçmeli dersler daha çok aktivitelerine yönelik olmalı diye düşünüyorum ama malum format TEOG olduğu için öğrencileri o tarafa çok yönlendiremiyoruz. Çoğunlukla test destekli götürüyoruz ama sistem yok. Bunu kabul edip buna göre kaynak sağlanması gerekir diye düşünüyorum."

ÖMN8 de *"Kitaptan tamamen bağımsız etkinlikler de olmalı. Milli Eğitim destekli video izleme, mevcut videolardan sorular çıkarma gibi. Benim başarılı öğrencilere sorduğumda hep oyun oynadıklarını söylüyorlar. Şunu gördüm. Çocuk ihtiyaç hissettiği an İngilizce üretiyor. Çocuk bakkaldan gidip İngilizce bir şeyler istemiyor ama oyunda İngilizceyle karşılaşmış öğreniyor. Ve kalıcı da oluyor. Ya da dizi izleyen çocuk başarılı oluyor. Etkinliklerin de ezbere yönelik değil de dil edinmeye yönelik, çocukların ilgisini çekecek tarzda olması lazım"* şeklinde öneriler sunmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

İngilizce öğretmenleri ve ortaokul öğrencilerinin seçmeli İngilizce dersine yönelik görüşlerinin araştırıldığı bu çalışmada öncelikle öğrencilerin seçmeli İngilizce dersini seçme

nedenleri sorgulanmıştır. Öğretmenlere göre dersin en önemli seçilme nedenleri aile yönlendirmesi, öğrencinin ilgi duyması ve okul yönetiminin yönlendirmesidir. Öğrenciler ise kendi ilgilerine doğrultusunda ve İngilizce yeteneklerini geliştirmek için Seçmeli İngilizce dersini seçtiğini belirtmektedir. Öğrencilere göre aile yönlendirmesi dersin seçiminde üçüncü derecede etkilidir. Ren (2009) tarafından 133 ortaokul öğrencisi ile Çin’de yapılan araştırmada da öğrencilerin seçmeli ders olarak Çince seçmelerindeki en önemli iki etken aile ve öğretmen yönlendirmesi olarak belirlenmiştir. Yabancı dilin sosyal yaşamdaki önemi, ortalama yükseltmek ve arkadaş etkisi de dersin seçilmesindeki diğer etkenlerdir. Öğrencilerin seçmeli yabancı dil dersini genellikle kendi ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda tercih ettikleri ancak aynı zamanda aile ve okul yönetiminin de bu tercihte etkili olduğu anlaşılmaktadır. Benzer biçimde literatürde öğrencilerin seçmeli dersleri ağırlıklı olarak ailesi istediği ve kendi ilgisi olduğu için seçtiklerini ortaya koyan çalışmalar rastlanmıştır (Erdem ve Genç, 2014; Yayla ve Tat, 2013; Eşbahoğlu, 2015; Akay, Çırakoğlu ve Yanar, 2016). Erdem ve Genç (2014) ve Aslan (2014) da derslerin seçiminde aile kararlarının daha belirleyici olduğu ve öğrenciye daha az tercih hakkı tanıdığını; Karagözoğlu (2015) ise öğrencilerin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçmeli dersleri belirlediklerini kaydetmiştir. Wilson, Stocking ve Goldstein (1994) de benzer şekilde Amerika’da yaptığı çalışmada ders seçiminde öğrencilerin, ebeveynleri veya öğretmenlerinin önerileri doğrultusunda ders seçtiklerini belirtmiştir. Ayrıca bazı çalışmalarda bu derslerin okul olanakları dahilinde okul idaresi ve öğretmenler tarafından belirlendiği bulunmuştur (Taş, 2004; EARGED, 2008; Arslan, 2014; Özüt, 2015; Çelik, 2013; Tanhan ve Zirek, 2013; Uçar, İpek ve Uçar, 2013; Tanrıverdi ve Kardaş, 2013; Uysal, 2015). MEB tarafından 2012 yılında yayınlanan 37 sayılı genelgede, seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda velisinin rehberliğinde seçileceği belirtilmektedir (MEB, 2012). Bu araştırmada öğrenci ve veli tercihinin, okul yönetimi kararlarının önüne geçmesi sevindirici bir durumdur. Seçmeli dersler öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamalıdır. Bunun için de farklı ilgi ve yeteneğe sahip öğrenciler istediği dersi seçebilmelidir.

Öğretmenler ve öğrencilerin seçmeli İngilizce dersinden beklentileri incelendiğinde, her iki grup içinde en önemli iki beklentinin öğrencilerin İngilizce yeterliklerinin ve konuşma becerilerinin gelişmesi olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin yarısı derste eğlenceli etkinliklerin yapılmasını isterken, öğretmenlerin böyle bir beklentilerinin olmadığı görülmüştür. Ferrer-Caja ve Weiss’in Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirdikleri çalışmada (2002) öğrencilerin kendi seçtikleri dersleri daha eğlenceli buldukları için derse de daha fazla katıldıkları ortaya çıkmıştır. Yine her iki grup, seçmeli İngilizce dersi sayesinde zorunlu İngilizce ders notlarının yükselmesi ve okuma becerilerinin gelişmesi yönünde beklentiler geliştirmiştir. Literatürdeki diğer çalışmalarda da öğrencilerin seçmeli derslerin zorunlu derste bilgi ve becerileri geliştirmesi, başarıyı arttırması ve ders notunu yükseltmesi beklentisi içinde olduğu görülmüştür (Erdem ve Genç, 2014; Akay, Çırakoğlu ve Yanar, 2016; Keşan, Coşar ve Erkuş, 2016; Karagözoğlu, 2015; Oekes ve Guiton, 1997).

Öğretmen ve öğrencilerin büyük çoğunluğu seçmeli İngilizce dersinin zorunlu İngilizceye katkı sağladığını düşünmektedir. Öğrenciler bir sonraki yılda seçmeli ders olarak İngilizceyi seçmek istediklerini belirtmiştir. Bunun yanında bir öğretmen ve 4 öğrenci, seçmeli dersin pek fazla bir katkısının olmadığını düşünmektedir. Seçmeli derslerle ilgili bazı çalışmalarda grubun yarısının seçmeli dersleri yararlı yarısının yararsız bulduğu (Akay, Çırakoğlu ve Yanar, 2016; Uçar, İpek ve Uçar, 2013; Turğut, 2013), bazılarında ise oldukça yararlı olduğu (Erdem ve Genç, 2014; Taş, 2004) çalışmalara rastlanmıştır. Karagözoğlu’nun (2015) çalışmasında öğrenciler seçmeli yabancı dil dersini, ikinci bir dil öğrenmek ve zorunlu yabancı dil dersindeki başarıyı arttırmak için seçtiklerini, seçmeli dersler sayesinde zorunlu derslerdeki başarılarının olumlu etkilendiğini söylemektedir. Uysal’ın (2015) çalışmasında da ortaokullarda seçmeli derslerin zorunlu dersleri takviye amaçlı kullanıldığı saptanmıştır.

Seçmeli İngilizce dersinin içeriğine ilişkin görüşlere bakıldığında, öğretmenlerin yarısından fazlasının içerikten memnun olmadığı ve zorunlu İngilizce dersiyse aynı içeriğe sahip olmasının sıkıcılığa yol açtığını düşündükleri bulunmuştur. Öğrencilerin yarısından fazlası konuların seviyelerine uygun olduğunu, yine yarısı ise konuların zorunlu İngilizce dersiyse aynı olmasının yararlı olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin böyle düşünmelerinin nedeni, zorunlu İngilizce

dersindeki eksikliklerini tamamlamaları ve oradaki bilgileri bu derste pekiştirmeleri olabilir. Öğrencilerin üçte biri ise her iki dersin konularının aynı olmasını sıkıcı bulmuştur. Akay'ın (2016) çalışmasında öğretmenlerin yarısından fazlası seçmeli derslerin içeriğinin yetersiz olduğunu ve özellikle kaynak sorunu yaşadıklarını, Taş'ın (2004) çalışmasında ise öğretmenler seçmeli derslerin içeriğinin gereksiz ayrıntılarla dolu olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmen ve öğrencilere seçmeli İngilizce dersinde ne tür etkinlikler yapıldığı sorulmuştur. Öğretmenlere göre eğlenceli etkinlikler birinci sırada yer almıştır. Diğer çalışmalar ise zorunlu İngilizce dersinde eksik kalan konuları işlemek, konu tekrarı yapmak, kelime çalışmaları yapmak ve TEOG sınavına hazırlanmaktır. Öğrencilere aynı soru yöneltildiğinde, ilk olarak konu tekrarı yapıldığı saptanmıştır. Diğer dikkate değer görüşler İngilizce dersindeki eksiklerin tamamlanması, eğlenceli etkinlikler ve kelime çalışmalarıdır. Öğretmen ve öğrencilerin benzer görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Ancak öğretmenler ilk sırada eğlenceli etkinliklere yer verdiklerini belirtirken, öğrencilerin ancak yarısı bu tür etkinliklerin yapıldığını söylemektedir. Seçmeli İngilizce dersinde genellikle zorunlu dersteki konuların tekrarlandığı ve eksik olan konuların işlendiği anlaşılmaktadır. Seçmeli dersler ilgili yapılan diğer araştırmalarda da en fazla yapılan etkinliklerin konu anlatımı (Taş, 2004) soru çözümü, zorunlu derslerdeki konuları tekrarlama ve destekleme olduğu bulunmuştur (Akay, Çırakoğlu ve Yanar, 2016; Çelik, 2013). Öğrenciler seçmeli derslerdeki etkinliklerin beklentilerini karşılamadığını, eğlenceli etkinliklerin yapılmadığını söylemektedir (Taş, 2004). Çok az çalışmada öğrenciler seçmeli dersteki etkinlikleri eğlenceli olarak nitelendirmişler (Erdem ve Genç, 2014).

Seçmeli İngilizce dersindeki en önemli sorun öğretmenlere göre, ders ve kılavuz kitaplarının olmamasıdır. Seçmeli İngilizce dersinin ayrı bir içeriğinin olmaması, kalabalık ve karma sınıflar ve işlenişin öğretmenin çabasına bırakılması diğer sorunlardır. Görüşme yapılan okulların çoğunda öğrencilerin tüm sınıf olarak seçmeli İngilizce dersini aldığı görülmüştür. Bazı okullarda ise her sınıftan bu dersi isteyen öğrenci sayısı az olduğunda farklı sınıf seviyesi ve farklı şubelerden öğrenciler bir araya getirilerek karma bir grup oluşturulmuştur. Bu okullardaki öğretmenler, karma sınıf uygulamasının pek çok sorunu beraberinde getirdiğini belirtmektedir. Öğretmenlerin farklı sınıflardan gelen öğrencileri tanıyamaması, öğrencilerin birbirleriyle uyum sağlayamaması ve derse katılmaya çekinmesi, konu bütünlüğünün sağlanamaması bu sorunlardan bazılarıdır. Öğrenciler de öğretmenler gibi bu dersteki en önemli sorunların farklı bir içeriğin olmaması ve kalabalık/karma sınıflar olduğunu dile getirmektedir. Seçmeli derslerle ilgili diğer çalışmalarda belirlenen en önemli sorunlar seçmeli derslerin programının ve ders kitabının olmaması, derslerin içeriğine uygun araç-gereç, materyal ve mekan eksikliği, sınıfların kalabalıklığı, öğretmenlerin eğitim eksikliğidir (Özüt, 2014; Çelik, 2013; Yayla ve Kozikoğlu, 2013; Eşbahoğlu, 2015; Memduhoğlu ve Mazlum, 2013; MEB, 2008; Yayla ve Tat, 2013; Tanrıverdi ve Kardaş, 2013, Uysal, 2015).

Her iki grubun seçmeli İngilizce dersinde yaşanan çözüm önerileri birbirine benzemektedir. Öğretmen ve öğrenciler seçmeli İngilizce ders programının belli olmasını ve zorunlu İngilizce ders programından farklı hazırlanmasını beklemektedir. Yine her iki grup İngilizce sınıfların değişik sınıflardan öğrencilerden değil, sadece kendi sınıfından oluşması gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanında öğretmenler dersin kitaplarının olmasını, bu kitaplarda planlı ve uygulanabilir etkinliklerin yer almasını ve bu dersin 8. Sınıflarda TEOG sınavına hazırlayıcı nitelikte olmasını istemektedir. Öğrencilerin diğer önerileri ise dersin eğlenceli etkinliklerden oluşması ve farklı kaynaklar kullanılması yönündedir. Yayla ve Tat'ın (2013) çalışmasında da öğretmenler seçmeli derslerin programının ve ders kitabının olmasını istemektedir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler geliştirilmiştir: Öğrencilerin seçmeli dersleri kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kendilerinin seçebilmesi için olanaklar sağlanmalıdır. Açılması planlanan seçmeli derslerle ilgili okullarda derslik ve öğretmen sorunları çözümlenmelidir. Seçmeli derslerin uygulanma sürecinde farklı sınıflardan öğrencilerin toplandığı karma sınıf uygulamasında görev alan öğretmenlerin dersi tekrar vermek istememesi ve dersi bu şekilde alan öğrencilerin dersi tekrar seçmek istememesi işleyişin yeniden yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle karma sınıfların daha az öğrenci ile oluşturulması önemlidir. Bu sayede öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşim artacak, öğrenci farklı sınıflardaki öğrencilerle daha rahat kaynaşacaktır. Dersin öğrenme öğretme süreçlerinde öğretmen kılavuz

ve ders kitabının olmaması, öğretmenlerin gelişigüzel uygulamalarda bulunmasına yol açmaktadır. Öğretmenler genellikle zorunlu İngilizce dersinde öğrenilen bilgileri tekrar ettirmekte ya da eksik kalan konuları işlemektedir. Başka bir seçmeli İngilizce dersi, zorunlu İngilizce dersinin devamı haline gelmektedir. En kısa sürede bu dersin öğretim programının geliştirilmesi, zorunlu İngilizce dersinden farklı bir içeriğe sahip olması ve gerekli kaynakların öğretmenlere sağlanması gerekmektedir. Özellikle akıllı tahtalara uygun yazılımların sağlanması, öğretimin görsellerle desteklenmesi ve derslerde eğlenceli etkinliklere yer verilmesi Seçmeli İngilizce dersinin verimini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Akay, Y., Çırakoğlu, M. ve Yanar, B.H. (2016). Ortaokul 5. ve 6. Sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin seçmeli derslere ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1), 1-22.
- Aslan, M. (2014). Ortaokullarda okutulan seçmeli derslerin seçiminde velilerin göz önünde bulundurduğu kriterlerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çırakoğlu, M. ve Saracaloğlu, A., S. (2009). İlköğretimin birinci kademesinde çoklu zekâ kuramı uygulamalarının erişkiye etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 425-449.
- Çelik, M. (2013). 2005 yılından beri seçmeli dersler. Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu. 24-25 Haziran, 12-16, Van.
- Demirel, Ö. (1999). Yabancı dili öğrenemiyoruz. <http://www.hurriyet.com.tr/yabanci-dili-ogrenemiyoruz-6607825>. 17.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Demirpolat, B. C. (2015). Türkiye'nin yabancı dil öğretimiyle imtihanı: Sorunlar ve çözüm önerileri. SETA.
- Erdem, A. R., ve Genç, G. (2014). Ortaokul beşinci sınıfta seçmeli "matematik uygulamaları" dersini seçen öğrencilerin derse ilişkin görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi. Journal of Qualitative Research in Education*, 2(2), 10-26.
- Eşbahoğlu, F. (2015). İlköğretim 5 ve 6. sınıflarda seçmeli derslerin seçim sürecinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ferrer-Caja, E. & Weiss, M. R. (2002). Cross-validation of a model of intrinsic motivation with students enrolled in high school elective courses, *The Journal of Experimental Education*, 71(1), 41-65.
- Karagözoğlu, N. (2015). Ortaokul 5. sınıflarda tercih edilen seçmeli dersler ve tercih nedenlerinin öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(1), 69-94.
- Keşan, C., Coşar, M.Ç. ve Erkuş, Y. (2016). Matematik uygulamaları dersini seçen ortaokul öğrencilerinin derse ilişkin görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(14), 33-44.
- MEB. (2008). Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Kaynak Kitaplar Dizisi. http://yegitek.meb.gov.tr/tamamlanan/secmeli_dersler_arastirmasi.pdf 15.04.2016 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2012). Temel Eğitim Genel Müdürlüğü seçmeli dersler ile ilgili genelge <http://ttkb.meb.gov.tr/> 04.03.2017 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2015a). <http://ikgm.meb.gov.tr/upload/TTK%C3%A7izelge.pdf> 08.05.2016 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2015b). <http://www.meb.gov.tr/ogrencilerin-gozde-dersleri-belli-oldu/haber/8377/tr> 08.05.2016 tarihinde erişilmiştir.
- Memduhoğlu, H. B. ve Mazlum, M. M. (2013). Seçmeli ders uygulamasının sosyal ve pedagojik temelleri ve yansımaları. Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu. 24-25 Haziran, 51-61. Van.
- Memişoğlu, S.P. ve İsmetoğlu, M. (2013). Zorunlu eğitimde 4+4+4 uygulamasına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 14-25.

- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. California: Sage Publication.
- Oakes, J., & Guiton, G. (1995). Matchmaking: The dynamics of high school tracking decisions. *American Educational Research Journal*, 32, 3-33.
- Ökten, G. ve Horzum, M. B. (2011). Sınıf öğretmenlerinin bilişim teknolojileri dersi öğretimine yönelik görüşleri üzerine nitel bir çalışma. 5. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Sempozyumu, Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Özüt, A. (2014). İlköğretim düzeyindeki seçmeli derslerin seçim kriterlerinin öğretmen ve okul yöneticisi görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Patton, M. Q. (2002). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (Çev. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Ren, G. (2009). Why do or don't boys choose Chinese as an elective in secondary school? *Babel*, 43(3), 20-26.
- Seçkin, H. (2010). İlköğretim 4. sınıf İngilizce dersi öğretim programının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tanhan, F. ve Zirek, M.S. (2013). Meslek lisesi öğretmenlerinin seçmeli ders uygulamalarına yönelik görüşleri: eğitsel rehberlik açısından bir değerlendirme. Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu. 24-25 Haziran, 32-39. Van.
- Tanrıverdi, S. ve Kardeş, F. (2013). Öğretmenlerin, idarecilerin ve okul psikolojik danışmanlarının ortaokullarda seçmeli ders sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi: Van ili örneği. Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu. 24-25 Haziran, 51-61. Van.
- Taş, B.G. (2004). İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar "seçmeli ders programlarının" öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tok, H. ve Arıbaş, S. (2008). Avrupa Birliğine uyum sürecinde yabancı dil öğretimi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9 (15), 205-227.
- Turgut, E. (2013). Rehberlik ilkeleri açısından seçmeli ders sürecinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu. 24-25 Haziran, 86-93. Van.
- Uçar, R., İpek, Y. ve Uçar, İ. H. (2013). Ortaokul müdürlerinin seçmeli derslere yönelik tutumlarının incelenmesi. Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu. 24-25 Haziran, 72-79. Van.
- Uysal, B. (2015). Ortaokul seçmeli dersler uygulamasının okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ülgen, G. (1992). İlköğretim okullarının 6, 7, 8. sınıflarında seçmeli dersler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 107-114.
- Wilson, J.S., Stocking, V.B. and Goldstein, D. (1994). Gender differences in motivations for course selection: Academically talented students in an intensive summer program, *Sex Roles*, 31, 349-350.
- Yayla, A. ve Kozikoğlu, İ. (2013). Seçmeli derslerin işlevselliği ve öğretmen görüşleri. Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu. 24-25 Haziran, 17-28. Van.
- Yayla, A. ve Tat, O. (2013). Öğretmen perspektifinden seçmeli ders uygulaması: Problemler ve çözüm önerileri. Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu. 24-25 Haziran, 62-71. Van.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.